Toespraak Wieske Veldhuis bij de onthulling van Stolpersteine voor de familie Zeehandelaar in Zwolle op 14 april 2019.

Beste mensen,

Voor de gezinnen van Samuel en Mozes Zeehandelaar onthullen we vanmiddag dstruikelstenen. Hun vader Jacob is het 14e, jongste kind van Benjamin Joseph en Saartje van der Veen. Zes kinderen van hen overlijden jong. Nathan, het 3e kind is de vader van Saartje Zeehandelaar, de oma van Sarah Katznelson-Slager. Jacob is geboren in Willemsoord bij Steenwijk. Hij trouwt met Sarah Cohen en zij krijgen zeven kinderen, allemaal geboren in Steenwijk: Antje, zij trouwde met Abraham de Leeuwe, Benjamin, hij is na 1 jaar overleden, Samuel, hij trouwde met Frederika de Lange, Benjamin Joseph, hij trouwde met Saartje de Lange, Heintje, zij trouwde met David Abraham Noach, Marcus Samson, hij trouwde met Dina Noach en Mozes, hij trouwde met Meike Bollegraaf.

Op 28 november **1884** overlijdt in Steenwijk, Benjamin Zeehandelaar het 2e kind van Jacob en Sara, 1 jaar. Twee weken later wordt Samuel geboren. David Slager gaat mee aangifte doen van de geboorte. Zijn zoon Abraham die later met Saartje Zeehandelaar zal trouwen is dan 12 jaar. In **1894** wordt Meike Bollegraaf geboren in Termunten. Zij is dochter van Levi Simon Bollegraaf en Esther Bollegraaf-Cohen en zal met Mozes trouwen.

Samuel is 12 jaar en Mozes is 2 jaar als hun ouders in **1896** Steenwijk verlaten en naar Zwolle verhuizen. Op 30 mei **1911** trouwen Frederika de Lange en Samuel Zeehandelaar. Saartje de Lange en Benjamin Joseph trouwen op dezelfde dag. Samuel en Frederika gaan wonen op de Korte Kamperstraat 7. Zij beginnen op dit adres een handel in ijzerwaren. De eerste advertentie die ik vond is van 17 februari **1912**: Terstond een net DAGMEISJE gevraagd- zich aan te melden Korte Kamperstraat 7. Drie dagen later wordt hun 1e kind geboren: Jacob.
Op 8 oktober 1913 plaatst Samuel het bericht in de krant: “Morgen Donderdagavond opening van de Goedkope IJzerwinkel KORTE KAMPERSTRAAT 7. Op 14 februari **1914** luidt de advertentie van Samuel: Het goedkoopste adres voor Emaille, Zink-, Blik- en IJzerwaren is Korte Kamperstraat 7. In 1914 luidt een andere advertentie van Samuel: HUISMOEDERS, het beste adres voor Emaille en Zinkwerk is Korte Kamperstraat 7.
Op 5 november 1914 staat er een advertentie in de krant van Mozes Zeehandelaar: Gevraagd een flink Dagmeisje voor hele of halve dagen. Gasthuisplein 2a.
Op 20 oktober **1915** wordt de tweede zoon geboren van Samuel en Frederika: Mozes Gerrit.
De advertentie van Samuel op 13 november **1917** is: In voorraad: IJzerzagen, spiraalboren en sleutels bij S. Zeehandelaar. IJzerwaren in ’t groot en klein.
Als Mozes Gerrit 2 jaar is overlijdt op 12 oktober 1917 zijn broer Jacob, 5 jaar. Mozes, de broer van Samuel plaatst een advertentie met daarin genoemd zijn verloofde. Dat zal Meike Bollegraaf zijn geweest. Mozes begint in **1918** samen met zijn vader Jacob een handel in gebruikte en ongebruikte ijzerwaren, gereedschappen en aanverwante artikelen. In 1918 staat er een advertentie van Mozes in de krant: Te koop een zo goed als nieuwe Polijstbank met bijbehorende assen en poelies en lagers. Te zien en te bevragen bij J. ZEEHANDELAAR & ZOON, Zwolle.
Op 14 mei 1918 trouwt Mozes met Meike Bollegraaf. Op 1 augustus 1918 wordt een derde kind van Samuel en Frederika geboren: Jacoba Sara.
Op 17 februari **1919** wordt het eerste kind van Mozes en Meike geboren: Jacob.
In september 1919 verschijnt er een advertentie van Mozes om een flink net Dagmeisje.
De volgende advertenties van Mozes verschijnen pas in 1941 met alleen de naam

M. Zeehandelaar. In **1920** overlijdt de vrouw van Jacob, Sara Zeehandelaar-Cohen, 67 jaar. In 1920 trouwt Diena de Lange, zus van Saartje en Frederika met Hartog Zwaaf, zij gaan dan waarschijnlijk wonen op de Jufferenwal 18. Op 2 februari **1921** wordt het 2e kind van Mozes en Meike geboren: Esther.
In 1921 hertrouwt Jacob Zeehandelaar met Anna Voorzanger. Op 5 februari **1923** wordt het 3e kind geboren van Mozes en Meike: Sara Antje. Op 1 december 1923 zijn Samuel en Frederika 12,5 jaar getrouwd. Er staan advertenties van hun kinderen in de krant met het bericht dat er op zaterdag en zondag van 2 tot 5 receptie is op de Korte Kamperstraat 7.
In **1929** overlijdt in Steenwijk Nathan Zeehandelaar, de broer van Jacob. Er staat een advertentie van Jacob, zijn vrouw Anna Voorzanger en zijn kinderen: Heden overleed plotseling te Steenwijk onze geliefde Broeder, Zwager en oom NATHAN in den gezegende ouderdom van bijna 88 jaar. Een paar maanden later overlijdt ook de vrouw van Nathan, Betje Zeehandelaar-Cohen, zus van Sara Zeehandelaar-Cohen, 75 jaar. In **1933** overlijdt Anna Voorzanger, 74 jaar. Op 20 juni 1933 overlijdt Frederika, 49 jaar. Zij wordt begraven op de joodse begraafplaats in Zwolle waar ook haar zoon Jacob, oma Sara en Anna Voorzanger zijn begraven. In de krant staat het bericht dat het rouwbezoek wordt uitgenodigd op de Jufferenwal 18. Daar wonen Regina de Lange-Rothschild, de moeder van Frederika, Hartog Zwaaf en Diena de Lange. In **1936** staat er een bericht in de krant dat Regina de Lange-Rothschild en Hartog Zwaaf, die op de Jufferenwal 18 woonden naar Utrecht verhuizen.
Op 4 juni **1939** overlijdt Jacob Zeehandelaar. Benjamin, Benjamin Joseph en Marcus Samson zijn dan al overleden. Hij heeft niet meer hoeven meemaken dat de andere drie, vele kleinkinderen, achterkleinkinderen, de moeder van zijn schoondochter op gruwelijke wijze zijn vermoord in Auschwitz, Sobibor, Blizyn, Beuthen, Mauthausen en Midden Europa.
Samuel, Mozes Gerrit en Jacoba Sara blijven wonen op de Korte Kamperstraat 7, maar op 17 juli 1939 staat Samuel ingeschreven op de Jufferenwal 18. In de advertentie van 18 juli **1941** staat: ZEEHANDELAARS SCHAATSEN en montuur zijn goed en niet duur. Korte Kamperstraat 7. Na 6,5 uur Jufferenwal 18. Vanaf juni 1940 werd het bedrijf over geschreven naar de Jufferenwal 18 op grond van de verordening tot verwijdering van joden uit het bedrijfsleven. Mozes zet zijn bedrijf op het Gasthuisplein voort onder de naam:
M. Zeehandelaar. Op 26 augustus 1941 is zijn laatste advertentie: “Het juiste adres voor in- en verkoop van 2e hands machinerieën is: M. ZEEHANDELAAR Gasthuisplein 2a.”
Jacoba Zeehandelaar gaat op 8 september 1941 in ondertrouw met André Jozef Heijmans en op 17 maart **1942** trouwen zij in Zwolle. Op 15 april 1942 trouwt Mozes Gerrit met Charlotte Andriesse in Amsterdam. Charlotte blijft ingeschreven staan op het adres van haar broer in Amsterdam. Mozes Gerrit staat op 15 april 1942 ingeschreven op de Jufferenwal 18.
Jacoba kwam op 13 juli 1942 op de Jufferenwal wonen, stond ze ingeschreven. André Jozef Heijmans blijft ingeschreven staan op het adres van zijn broer in Amsterdam.
Op 1 september 1942 staat de advertentie van Samuel: 4 handwagens te koop, in goeden staat. Op 9 oktober 1942 is het bedrijf van Samuel opgeheven. De laatste advertentie is waarschijnlijk door Samuel geplaatst op 6 oktober 1942.
Ergens in 1942 is mijn vader Egbert Veldhuis waarschijnlijk getuige van het verdwijnen van de Zeehandelaren op de Jufferenwal. Het is het eerste verhaal dat ik mij als kind herinner als mijn vader over de oorlog sprak. Hij was in 1942 14 jaar. Hij en zijn familie gingen zondags naar de kerk op de Jufferenwal, de plek waar nu de Mediamarkt staat. Mijn vader vertelde dat hij zijn fiets daar stalde. En dat hij zag hoe in het steegje op de hoek een gezin zat te eten met lekker eten. Mijn vader zag dat ze een toetje aten waar mijn vader dol op was en hij was best jaloers toen hij dat zag. Een week later zag hij dat er niemand meer was in dat huis.

Samuel en Jacoba Sara worden waarschijnlijk uit de onderduik opgepakt en komen op 12 november 1942 aan in Westerbork. Zij gaan met transport 36 op 16 november 1942 naar

Auschwitz. Op 19 november 1942 worden Samuel en Jacoba Sara vermoord in Auschwitz, 57 en 24 jaar. André Jozef Heijmans gaat op 10 december 1942 vanuit de gevangenis naar Westerbork. Hij gaat op transport naar Auschwitz.

Mozes Gerrit en Charlotte Zeehandelaar-Andriesse komen op 18 december 1942 aan in Westerbork.

Mozes en Meike en hun kinderen komen op 13 januari **1943** aan in Westerbork als strafgeval. Ze zullen zijn opgepakt in de onderduik. Op 23 januari 1943 gaan ze allen met transport 46 naar Auschwitz. Op 26 januari 1943 worden Mozes en Meike en hun kinderen Jacob, Esther en Sara Antje vermoord in Auschwitz. André Jozef Heijmans wordt op 28 februari 1943 in Auschwitz vergast, 30 jaar.

Na het overlijden van Samuel wordt er nog een advertentie geplaatst op 24 februari 1943. Is deze nog geplaatst door zijn zoon Mozes Gerrit?

Mozes Gerrit en Charlotte gingen vanuit Westerbork mee met het transport van 10 maart 1943 naar Sobibor. Mozes werd blijkens zijn kaart bij het Rode Kruis niet vergast, maar doodgeschoten, 27 jaar. Charlotte werd na aankomst in Sobibor maart 1943 geselecteerd voor dwangarbeid in Lublin. Eind september is zij overgeplaatst naar Blizyn waar zij op 30 november 1943 aan tuberculose is gestorven, 26 jaar.

Op 7 april **1965** overlijdt in Zwolle Antje de Leeuwe-Zeehandelaar, zus van Samuel en Mozes. Zij werd 83 jaar. Antje is begraven in Zwolle. Haar zus en haar broers waren er niet meer.

Op de grafstenen van de graven op de joodse begraafplaats in Steenwijk en Zwolle staan de woorden: dat haar of zijn ziel gebundeld mag zijn in de bundel van het eeuwige leven. Samuel, Mozes Gerrit, Charlotte, Jacoba Sara, André Jozef, Mozes, Meike, Jacob, Esther en Sara Antje kregen geen graf. Voor hen wil ik mijn verhaal afsluiten met deze woorden:

Tehi-jena Nismotehem Tsurot Bitsror Hachaim Amen

Steenwijk, 14 april 2019
Wieske Veldhuis.

Korte Kamperstraat 7, Zwolle
Jufferenwal 18, Zwolle
Samuel Zeehandelaar
14-12-1884 in Steenwijk
19-11-1942 in Auschwitz, 57 jaar.
En
Frederika de Lange
10-2-1884 Raalte
20-6-1933 Zwolle, 49 jaar

Jacob Zeehandelaar
22-2-1912
12-10-1917, Zwolle, 5 jaar

Mozes Gerrit Zeehandelaar
20-10-1915 in Zwolle
13-3-1943 in Sobibor, 27 jaar.
En:
Charlotte Zeehandelaar-Andriesse
23-9-1917 in Epe (Gronau)
30-11-1943 in Blizyn, 26 jaar.

Jacoba Sara Heijmans-Zeehandelaar
1-8-1918 in Zwolle
19-11-1942 in Auschwitz, 24 jaar.
En:
André Jozef Heijmans
23-7-1912 in Groenlo
28-2-1943 in Auschwitz, 30 jaar.

Gasthuisplein 2a Zwolle
Mozes Zeehandelaar
30-4-1894, Steenwijk
26-1 1943, Auschwitz, 48 jaar.
En:
Meike Zeehandelaar-Bollegraaf
14-8-1894, Termunten
26-1-1943, Auschwitz, 48 jaar.

Jacob Zeehandelaar
17-2-1919, Zwolle
26-1-1943, Auschwitz, 23 jaar.

Esther Zeehandelaar
2-2-1921, Zwolle
26-1-1943, Auschwitz, 21 jaar.

Sara Antje Zeehandelaar
5-2-1923, Zwolle
26-1-1943, Auschwitz, 19 jaar.